

SEX OG POLITIKK OM SEKSUELLE RETTIGHETER

Retten til seksuell helse og til å bestemme over egen kropp og identitet

Seksualitet er en grunnleggende del av det å være menneske. Seksuell helse er definert av Verdens Helseorganisasjon (WHO) og omfatter fysiske, følelsesmessige, mentale og sosiale aspekter ved seksualiteten. Reproduktiv helse er definert i [handlingsprogrammet](#)¹ til den Internasjonale Konferansen for befolkning og utvikling (ICPD) fra 1994, og omfatter evnen til reproduksjon og friheten til å gjøre egne valg knyttet til dette.

En viktig forutsetning for en god seksuell og reproduktiv helse, er å være i stand til å foreta egne valg i forhold til egen kropp, kjønnsidentitet og seksualitet, og føle tilstrekkelig tillit og trygghet til å uttrykke sin egen seksualitet. Diskriminering, stigmatisering, frykt og vold utgjør reelle trusler for mange mennesker i dag. Dette viser seg i strukturer og lover som diskriminerer og kriminaliserer på bakgrunn av f.eks. seksualitet og kjønnsidentitet og i voldshandlinger, trakassering og mobbing fra enkeltpersoner eller grupper. Juridiske, sosiale, økonomiske og kulturelle hindringer gjør at muligheten for å oppnå grunnleggende seksuelle rettigheter fremdeles er fjern for millioner av mennesker. Spesielt gjelder dette for kvinner, unge jenter, seksuelle og etniske minoriteter og personer med funksjonshemming som gjerne opplever interseksjonell diskriminering.

Seksuelle rettigheter refererer til spesifikke normer som oppstår når eksisterende menneskerettigheter anvendes på seksualitet. Disse rettighetene inkluderer bl.a. frihet, likeverd, privatliv, autonomi, utdanning, integritet og verdighet for alle mennesker, rettigheter som er anerkjent i mange internasjonale instrumenter som er relevante for seksualitet. Seksuelle rettigheter gir en tilnærming som omfatter, men som også strekker seg ut over, beskyttelse av spesielle identiteter. Seksuelle rettigheter garanterer at alle har tilgang til betingelser som tillater realisering og uttrykk for seksualitet fri for tvang, diskriminering og vold og i en verdig og respektfull sammenheng.

Sex og Politikk anser seksualitet som et sentralt aspekt ved det å være menneske livet igjennom, og at seksualitet kan omfatte mange dimensjoner. Det er et utviklende begrep som bl.a. omfatter seksuell aktivitet, kjønnsidentitet, seksuell orientering, erotikk, glede, intimitet og reproduksjon. Det innebærer et samspill mellom biologiske, psykologiske, sosiale, økonomiske, politiske, kulturelle, etiske, legale, historiske, religiøse og åndelige faktorer. Seksualitet oppleves og uttrykkes i tanker, fantasier, ønsker, tro, holdninger, verdier, oppførsel, praksiser og relasjoner.²

Seksuelle rettigheter er ikke kun knyttet til den generelle retten til helse (artikkel 12 i erklæringen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter), men er en integrert del av en rekke av menneskerettighetene. Dette fordi seksualiteten er en grunnleggende del av det å være menneske og kan dermed ikke skilles fra beskyttelsen og ivaretagelsen av alles rettigheter som ligger nedfelt i menneskerettighetene. Mangel på rettigheter, slik som frihet fra vold og retten til privatliv, vil påvirke den seksuelle helsen. IPPF sin [erklæring om seksuelle rettigheter](#) utdyper dette.

¹ <http://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action>

² Seksualiteten befinner seg i et knutepunkt mellom det sosiale og det individuelle, og utgår fra en dynamisk interaksjon av sosiale, økonomiske, politiske og kulturelle strukturer på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Denne dynamikken preger alle menneskers oppfatning av seg selv og andre som innehavere av seksuelle rettigheter.

- Seksuelle rettigheter innebærer bl.a. at du skal kunne ta dine egne valg om din egen kropp, og
- få tilgang på korrekt og relevant informasjon, slik som helhetlig seksualitetsundervisning.
 - fritt velge om man ønsker å være seksuelt aktiv
 - få tilgang til seksuelle helsetjenester, inkludert tilgang til prevensjon, svangerskapsrelaterte tjenester og trygg og lovlig abort
 - fritt velge sin partner uten å bli diskriminert eller kriminalisert
 - fritt velge om, når og med hvem man ønsker å gifte seg.
 - fritt kunne velge hvorvidt du vil ha barn og hvor mange
 - ha frihet fra vold.
 - ikke bli diskriminert på grunn av din seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk.

Internasjonalt er seksuelle rettigheter enda ikke anerkjent, selv om retten til seksuell og reproduktiv helse er definert i flere internasjonalt forpliktende rettighetsinstrument.³ En milepæl i arbeidet for retten til seksuell og reproduktiv helse var vedtaket av handlingsprogrammet under FNs konferanse for befolkning og utvikling i Kairo 1994 (ICPD). Her blei viktige skritt tatt i arbeidet for å definere og bedre implementeringen av seksuell og reproduktiv helse. En fullverdig inkludering av seksuelle rettigheter blei heller ikke inkludert her, og kampen for dette fortsetter enda.

I Norge er implementering av seksuelle rettigheter blant annet definert i strategien for seksuell helse (2017-2022), «Snakk om det!».⁴ Med et positivt perspektiv på seksualitet og seksuell helse legger den et viktig grunnlag for tilnærmingen til seksuelle rettigheter i Norge. Arbeidet for en realisering av seksuelle rettigheter for alle er likevel ikke fullendt. Noen områder som trenger ekstra innsats i Norge er blant annet arbeidet for å sikre korrekt og relevant informasjon til ungdom, styrking av seksualitetsundervisningen i skolen, og retten til frihet fra vold.

Sex og Politikk kjemper for

- at alle skal ha mulighet til å hevde sine seksuelle rettigheter.
- at ungdoms seksuelle rettigheter må vies særlig oppmerksomhet, med tilrettelagte tjenester, informasjon og opplæring i handlingskompetanse.
- at seksualitetsundervisningen må styrkes i Norge og internasjonalt, gjennom evidens-basert og relevant pensum og kompetanseheving for lærere.
- at kvinners rettigheter og retten til ikke-diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk er sentralt for å endre grunnleggende diskriminerende strukturer.
- at alle skal få universell og likeverdig tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester og produkter av god kvalitet til en akseptabel pris.⁵
- at seksuelle rettigheter må anerkjennes internasjonalt.
- at Norge skal gjennomføre sine forpliktelser i oppfyllelsen av seksuelle rettigheter både i Norge og internasjonalt, i tråd med de internasjonale menneskerettighetene.

³ Se FNs komite for økonomiske sosiale og kulturelle rettigheter sin Generelle kommentar no. 14 (2000) om retten den høyeste standarden for helse, paragrafene. 2, 8, 11, 16, 21, 23, 34 og 36, og no. 22 (2016) om retten til seksuell og reproduktiv helse. Se FNs kvinnekonvensjon, art. 12; FNs barnekonvensjon, art. 17, 23-25 and 27; og FNs konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter, art. 23 og 25. Se også kvinnekonvensjonens generelle kommentar No. 24 (1999) om kvinner og helse, paragraf 11, 14, 18, 23, 26, 29, 31 (b); og barnekonvensjonens generelle kommentar no. 15 (2013) om barns rett til den høyeste standarden for helse.

⁴https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf

⁵ Anbefalinger fra Gen Com 22 (2016) ØSK – C) To guarantee universal and equitable access to affordable, acceptable and quality sexual and reproductive health services, goods and facilities, in particular for women and disadvantaged and marginalized groups